

סיכומי הדרך היומי

מחודדים

בפיך (קידושין ל')

ת"ר ושנתם שיהיו דברי תורה

מערכת: 073-249-0403 | sikumhadaf@bezeqint.net

הלימוד בעלון זה לע"נ מייסד ומקים "סיכומי הדרך היומי - מחודדים" הגה"ח ר' פינחס רוזנבוים זצ"ל בהרה"ח ר' בנימין ביינוש זצ"ל נלב"ע בצפרא דשבתא לסדר "בקרובי אקדש" כ"ו ניסן תשע"ז ת.ג.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת אבי מורי הר"ר צבי בן ר' אברהם גאסט ז"ל נלב"ע י"ט תשרי תשס"ד לפ"ק ת.ג.צ.ב.ה. לעילוי נשמת אחי הר"ר משה בן ר' צבי גאסט ז"ל נלב"ע ל"ג בעומר תשס"ז לפ"ק ת.ג.צ.ב.ה. לעילוי נשמת הרב אברהם בן חיים גאסט ז"ל נלב"ע ו' טבת תש"ב ת.ג.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת אימי מורתי מרת שיינדל חיה חוה גאסט ע"ה בת הר"ר משה רוזנבאום זצ"ל נלב"ע יום רביעי כ"ט טבת תשע"ד ת.ג.צ.ב.ה. לעילוי נשמת מרת פייע ציפורה גאסט ע"ה בת ר' מרדכי אשת ר' אברהם ז"ל נלב"ע כ"ט שבט תשכ"א ת.ג.צ.ב.ה.

שבת קודש פרשת קורח - כ"ז סיון תשע"ט

דף י"ג ע"א

ארבע משמרות עלו מן הגולה - ידעיה חרים פשחור ואימר. עמדו נביאים שביניהם וחלקום לכ"ד משמרות, ולא היו יודעין כיצד לסדרן, מי יעבוד אחר מי, בללום ונתנום בקלפי, בא ידעיה ונטל חלקו, שכיוון ברוח הקודש ועלתה איגרתו בידו, וחזר והכניס ידו ונטל איגרת וכן עד שש פעמים, ובאותו סדר שעלו האיגרות בידו כך עשו אחריו אותן הכתובין באיגרות זו אחר זו. וכן חרים נטל חלקו וחלק חביריו שש, וכן פשחור, וכן אימר - התקינו נביאים שביניהם שאפילו אם יהויריב שהיה ראש משמרות בבית ראשון יעלה מן הגולה, לא ידחה ידעיה ממקומו, אלא ידעיה עיקר ויהויריב טפל לו. לשיטת רב אשי חרב בית המקדש במוצאי שביעית (גם לדברי חכמים) - ושש שנים שנותרו לפי החשבון (ראה לעיל י"ב), הם שש שנים שבתחילת הבנין קודם שעלה עזרא, שעדיין לא מגו שמיטין ויובלות.

שבעה עשר יובלות מנו ישראל משנכנסו לארץ ועד שיצאו - ואי אתה יכול לומר משנכנסו מנו, שאם אתה אומר כן נמצא בית חרב בתחלת יובל, ולא היה יובל 'בארבע עשרה שנה אחר אשר הוכתה העיר', אלא שהתחילו למנות לאחר שבע שנים שכיבשו ושבע שחילקו.

ומנין ששבע שנים כיבשו? שכלב היה בן ארבעים בשילוח מרגלים, שנה ראשונה עשה משה משכן, שניה הוקם המשכן ושלו מרגלים, נמצא שכשעברו את הירדן היה כלב בן שבעים ושמונה, והרי בחילוק נחלות היה בן חמש ושמונים. ומנין ששבע שנים חילקו? א. מאחר ששבע כיבשו מסתבר שגם שבע חילקו. ב. ממה שמצאנו ביחזקאל ששנת היובל היתה י"ד שנה אחר אשר הוכתה העיר.

אין פוחתין משה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים, כדי לשבת ולימים טובים של ראש השנה, ומוסיפין עד עולם - ואין הטעם כדי שיהא די לשבת ויו"ט של ר"ה הסמוכין זה לזה, שהרבה יותר משה היו צריכים לתמידין ומוספין, אלא סימן בעלמא הוא שאין פוחתין משיעור התמידין שמקריבין בשבת ובשני יו"ט של ר"ה, והטעם הוא משום שסובר כבן בג בג שהתמיד טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיתה.

דף י"ג ע"ב

לבן בג בג התמיד טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיתה - שנאמר 'תשמרו להקריב לי במועדו', ובפסח הוא אומר 'זהו לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה, מה להלן טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיתה, אף כאן.

אין פוחתין משתי חצוצרות, מתשעה כנורות. ומוסיפין חצוצרות עד מאה ועשרים, שנאמר 'ועמהם כהנים למאה

ועשרים מחצרים בחצוצרות'. והצלצל היה אחד ולא יותר, שנאמר 'ואסף במצלתי משמיע', ונקרא 'מצלתי' בלשון רבים, לפי שעשוי ב' חתיכות רחבות של מתכת, ואדם אחד מכה זו על זו.

אין פוחתין משנים עשר לויים עומדין על הדוכן - כנגד תשעה כנורות ושני נבלים וצלצל אחד. ומוסיפין עד עולם.

אין לוי קטן נכנס לעזרה לשום עבודה - כגון לכבד את העזרה ולהגיף את הדלתות, אלא בשעה שהלויים עומדים על הדוכן בשיר נכנסים לויים קטנים לשורר עמהן. ולא היו אותן קטנים אומרים בנבל וכנור אלא בפה, ליתן תבלין בנעימות הלויים הגדולים. לרבי אליעזר בן יעקב לא עלו למנין י"ב לויים, ואין עולין לדוכן, אלא בארץ היו עומדין וראשיהן בין רגלי הלויים, והיו נקראין 'צערי הלויים', לפי שמקטינין ועושים קולם דק דק ויפה, ומצערין הלויים שאין יכולים לבסס קולם כמותן. וי"א שנקראו 'סועדי הלויים', שהיו עוזרים להם.

כנור של מקדש של שבעת נימין היה - שנאמר 'שובע שמחות את פניך', אל תיקרי שובע אלא שבע. ושל ימות המשיח שמונה, שנאמר 'למנצח על השמינית', על נימא שמינית. ושל עולם הבא עשר, שנאמר 'עלי עשור ועלי נבל עלי הגיון בכנור', ואומר 'הודו לה' בכנור בנבל עשור זמרו לו שירו לו שיר חדש'. ואע"פ שה'נבל' וה'כינור' שני כלים הם, כינור של עולם הבא קרוי נבל, לפי שיש לו נימין הרבה, וקולו דומה לנבל.

הדרן עלך אין בערכין

פרק שלישי - יש בערכין

יש בערכין להקל ולהחמיר - כיצד? אחד שהעריך את הנאה שבישראל, אע"פ ששוה מאה מנה אין נותן אלא חמשים. ואם העריך את הכעור שבישראל, אפי' אינו שוה אלא ה' סלעים נותן חמשים. ואם אמר הרי דמיו עלי נותן את שוויו.

יום ראשון פרשת הוקת - כ"ז סיון תשע"ט

דף י"ד ע"א

אסור לאדם שיאמר כמה נאה כנעני זה - שנאמר 'לא תחנם', לא תתן להם חן.

יש בשדה אחוזה להקל ולהחמיר - כיצד? אחד המקדיש בחולת המחוז ואחד המקדיש בפרדיסות סבסטי, נותן זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף. (דין שדה מקנה מבואר בע"ב).

הקדיש שדה מליאה אילנות - לרב הונא פודה אילנות בשווין, וחוזר ופודה קרקע בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף, שהמקדיש בעין יפה הוא מקדיש, אילנות לבד

דף ט"ו ע"א

יש באונס ובמפתה להקל ולהחמיר - כיצד? אחד שאנס ופיתה את הגדולה שבכהונה ואת הקטנה שבישראל, נותן חמשים סלעים. ומשלם בושת והפגם לפי המבייש והמתבייש - ואינו בכלל חמשים סלעים שאמרה תורה, לאביי שנאמר 'תחת אשר עינה', מכלל שיש בושת ופגם. ולרבא שנאמר 'ונתן האישי השוכב עמה' הנאת שכיבה חמשים, מכלל שיש תשלומים אחרים והם בושת ופגם.

יש במוציא שם רע להקל ולהחמיר - כיצד? אחד שהוציא שם רע על גדולה שבכהונה ועל קטנה שבישראל נותן מאה סלע. נמצא האומר בפני חמור מן העושה מעשה - שהרי אין החיוב משום שגרם לה מיתה, אלא על 'כי הוציא שם רע'. וכן מצינו שלא נחתם גזר דין על אבותינו במדבר אלא על לשון הרע.

אין הקב"ה נפרע מן האדם עד שתתמלא סאתו - שנאמר 'במלאת ספקו יצר לו'.

בוא וראה כמה גדול כח של לשון הרע - מה מרגלים שהוציאו שם רע על עצים ואבנים כך, שנאמר 'וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה' על דבת הארץ שהוציאו, המוציא שם רע על חבירו על אחת כמה וכמה.

דבר גדול דברו מרגלים באותה שעה - שנאמר 'כי חזק הוא ממנו', אל תיקרי כי חזק הוא ממנו אלא ממנו, כביכול בעל הבית אין יכול להוציא כליו משם.

עשר נסיונות ניסו אבותינו להקב"ה: שנים בים - אחת בירידה, שנאמר 'המבלי אין קברים במצרים', ואחת בעליה שנאמר 'וימרו על ים בים סוף ויושיעם למען שמו', שהיו ממרים ואומרים, כשם שאנו עולים מצד זה כך מצרים עולים מצד אחר, אמר הקב"ה לשר של ים פלוט אותם ליבשה, אמר לפניו רבש"ע כלום יש עבד שנותן לו רבו מתנה וחוזר ונוטלה הימנו, אמר לו אני נותן לך אחד ומחצה שבהם, אמר לפניו רבש"ע כלום יש עבד שתובע את רבו. אמר לו נחל קישון יהיה ערב, מיד פלטן ליבשה, שנאמר 'וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים'. שנים במים - במרה שנאמר 'ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות' וילן העם על משה, וברפידים שנאמר 'ויחננו ברפידים ואין מים לשתות', וירב העם עם משה. שנים במן - שנאמר 'אל תצאו' ויצאו, 'אל תותירו' ויתירו. שנים בשליו - בשליו ראשון 'בשבתכם על סיר הבשר', בשליו שני 'והאספסוף אשר בקרב'. בעגל, במדבר פארן - מרגלים.

דף ט"ו ע"ב

אמר הקב"ה ללשון: כל אבריו של אדם זקופים ואתה מוטל, כל אבריו מבחוץ ואתה מבפנים, ולא עוד אלא שהקפתי לך שתי חומות של עצם ושל בשר, 'מה יתן לך ומה יוסיף לך לשון רמיה'.

כל המספר לשון הרע: א. כאילו כבר בעיקר. ב. נגעים באים עליו. וכך דרשו 'זאת תהיה תורת המצורע' - זאת תהיה תורתו של מוציא שם רע. ג. מגדיל עונות עד לשמים. ד. ראוי לסוקלו באבן. ה. אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם. וי"א כן על גסי הרוח. ו. אומר הקב"ה לשר של גיהנם אני עליו מלמעלה ואתה עליו מלמטה נדוננו. ז. מגדיל עונות כנגד שלש עבירות, ע"ז גילוי עריות ושפיכות דמים.

לעתידי לבא מתקבצות כל החיות אצל נחש ואומרות: ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה מה הנאה יש לך, אומר להם וכי מה יתרון לבעל הלשון.

מה תקנתו של מספרי לשון הרע? אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה, ואם עם הארץ הוא ישפיל דעתו. וי"א שאם סיפר אין לו תקנה שכבר כרתו דוד ברוח הקדש, אלא מה תקנתו שלא

וקרקע לבד, ולא שיפדה אילנות אגב קרקע. ולרבי שמעון הסובר שהמקדיש בעין רעה הוא מקדיש, פודה את האילנות יחד עם הקרקע בחמשים שקלים.

הקדיש שלשה אילנות ממטע עשרה לבית סאה - הקדיש את הקרקע ואת האילנות שביניהם. כשהוא פודה, פודה בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף (את הקרקע והאילנות יחד, לשיטת רבי שמעון). היו נטועין בפחות מיכן או יתר על כן, או שהקדישן בזה אחר זה, לא הקדיש את הקרקע ולא את האילנות שביניהם, ונפדין האילנות בשווייהן, ולא אלו בלבד שאין עמהן הקדש קרקע כלל נפדין בשויהן, אלא אפילו הקדיש את האילנות שאינן נטועים כסדר ואח"כ הקדיש קרקע, הואיל ולא קדשו יחד, פודה את האילנות בשויהן והקרקע נפדית בית זרע בחמשים שקלים.

המקדיש את השדה - לתנא קמא הקדיש את כולה, ולרבי שמעון לא הקדיש את האילנות שבה אלא בחרוב המורכב וסדן השקמה, שהם זקנים וגדולים מאד ויונקים משדה הקדש יותר משאר אילנות.

הלוקח שדה מאביו והקדישה - לרבי יהודה ורבי שמעון אפילו אם הקדישה ואח"כ מת אביו היא לפניו כשדה אחוזה, שנאמר אם את שדה מקנתו 'אשר לא משדה אחוזתו', ולא נאמר 'אשר לא אחוזתו', לדרוש שדוקא שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה, יצתה זו שראויה להיות שדה אחוזה. ולרבי מאיר רק אם מת אביו ואחר כך הקדישה היא לפניו כשדה אחוזה, שנאמר 'אם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו', שדה שאינה שדה אחוזה, יצתה זו שהיא שדה אחוזה.

דף י"ד ע"ב

הקדיש טרשיין - פודן בשוויין, שלא נאמר חמשים שקלים אלא ב'בית זרע', ואלו אינם בני זריעה. לא גאלן, יוצאין ביובל, שהתורה אמרה 'שדה' כל דהו. מכר טרשיין - נגאלין פחות משתי שנים, שנאמר 'מספר שני תבואות' ואלו אינם בני תבואה. לא גאלן, חוזרת לבעלים ביובל, שנאמר 'ושב לאחוזתו', ואחוזתו היא.

הקדיש אילנות - פודה בשווייהן, שלא הוקדשו אלא אילנות ולא קרקע, והתורה אמרה 'בית זרע' ולא אילנות. לא גאלן, אין יוצאין לכהנים ביובל, שנאמר 'והיה השדה' ולא אילנות. מכר אילנות - אין נגאלין פחות משתי שנים, שנאמר 'שני תבואות' ואלו אינם בני תבואות. לא גאלן, אין חוזרת לבעלים ביובל, שנאמר 'ושב לאחוזתו' ולא אילנות.

המוכר דקל לחבירו - קנאו ממקום מושב אילן ועד תהומו. ודווקא בבא מחמת טענה, שטוען למוכר בפירוש מכרת לי האילן והקרקע שתחתיו.

הקדיש שדה מקנה - לת"ק נותן את שוויו שנאמר 'במכסת'. ולרבי אליעזר אחד שדה מקנה ואחד שדה אחוזה פודה בחמשים שקלים, שנאמר כאן 'וחשב', ונאמר להלן 'וחשב, מה להלן דבר קצוב אף כאן דבר קצוב.

שדה אחוזה, אם בעלים פודין אותה מוסיפין חומש על החמישים שקלים, ובשדה מקנה אינו מוסיף חומש - שהתורה אמרה חומש בשדה אחוזה ובמקדיש ביתו, ושני כתובין הבאין כאחד אין מלמדין. וגם למ"ד מלמדין, כבר נאמר חומש גם במעשר בבהמה טהורה ובבהמה טמאה. וי"א שנאמר 'במכסת הערכך', הקישו הכתוב לערכין שאין מוסיף חומש.

שור המועד שהמית את העבד יש בדבר להקל ולהחמיר - שבין אם המית את הנאה שבעבדים ובין אם המית את הכעור נותן שלשים סלעים, אבל אם המית בן חורין נותן שוויו. ואם חבל ולא המית, בזה ובזה משלם נזק שלם.

תם שהמית עבד - פטור משלשים שקלים, המית בן חורין פטור מכופר. חבל באדם, לרבי עקיבא משלם נזק שלם.

יבא לידי לשון הרע, אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה ואם עם הארץ הוא ישפיל דעתו.

לשון הרכיל, שהיא שלישית בין אדם לחבירו לגלות לו סוד - הורג לשלשה, למספרו למקבלו ולאומרו, שמתוך מריבה שנופלת בין השנים הורגין זה את זה, והורגין גואלי הדם את הרכיל שההרג בא על ידו.

'מות וחיים ביד לשון' - מה יד ממיתה אף לשון ממיתה, אלא שהיד אינה ממיתה אלא בסמוך לה, החץ ממית עד ארבעים וחמשים אמה, אבל על הלשון נאמר 'שתו בשמים פיהם ולשונום תהלך בארץ'. 'מות וחיים ביד לשון' - הרוצה חיים בלשונו, שיעסוק בתורה, והרוצה מות בלשונו.

האומר 'נורא בי פלוני' - לרבא לשון הרע הוא, שמשמע עשיר הוא וכל שעה מצוי אש בביתו לבשל תבשילין. לאביי גילוי מילתא בעלמא הוא, ורק אם אומר היכן מצוי אש אלא בבית פלוני שיש שם בשר ודגים.

כל דבר שהמרגל אומרה בפני מי שאומר עליו - לרבה אין בזה משום לשון הרע, שסובר כרבי יוסי שמימיו לא אמר דבר וחזר לראות מי יעמוד מאחוריו, שאף בפני הבעלים אמרה ואין בזה משום לשון הרע.

יום שלישי פרשת חוקת - כ"ט סיון תשע"ט

דף ט"ז ע"א

כל דבר שנאמר בפני שלשה אין בזה משום לשון הרע - כי כלל הוא ש'חברך חבא אית ליה, וחברא דחברך חבא אית ליה'.

הנקלע לאכסניא וטרחו לעשות לו כל צרכו, ולמחר יוצא ואומר בשוק הקב"ה יברך את פלוני שכך וכך טרח עבורי - ובני אדם שומעין שהוא עשיר ואונסים את ממונו (וי"מ שמתאכסנין אצלו אורחין עד שמכלין ממונו), עליו נאמר 'מברך רעהו בקול גדול בבוקר השכם קללה תחשב לו'.

לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו - שמתוך טובתו בא לידי רעתו.

על שבעה דברים נגעים באין: על לשון הרע, על שפיכות דמים, על שבועת שוא, על גילוי עריות, על גסות הרוח, על הגזל, ועל צרות העין.

למה נסמכה פרשת בגדי כהונה לפרשת קרבנות? לומר לך מה קרבנות מכפרין אף בגדי כהונה מכפרין - כתונת מכפרת על שפיכות דמים, מכנסים על גילוי עריות, מצנפת על גסי הרוח, שיבא דבר שבגובה ויכפר על מעשה גובה, אבנט על הרהור הלב, חושן על הדינין, אפוד על עבודה זרה, מעיל מכפר על לשון הרע, אמר הקב"ה יבא דבר שבקול ויכפר על מעשה הקול, ציץ מכפר על מעשה עזי פנים.

שני דברים לא מצינו להם בקרבנות כפרה בדבר אחר מצינו להם כפרה: שפיכות דמים בעגלה ערופה, ולשון הרע בקטרת, שנאמר 'ויתן את הקטרת ויכפר על העם', ומכפרת על לשון הרע, שיבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי.

מעיל מכפר על לשון הרע כשלא הועילו מעשיו, אבל אם הועילו מעשיו, שנתקוטטו על ידו, נגעים באין עליו. וכל זה בפרהסיא, אבל בצינעא קטורת שהוא דבר שבחשאי מכפרת.

עגלה ערופה מכפרת על שפיכות דמים כשאינו ידוע מי הרגו, והכתונת מכפרת כשידוע מי הרגו ולא התרו בו.

דף ט"ז ע"ב

מה נשתנה מצורע שאמרה תורה 'בדד ישב מחוץ למחנה מושבו'? הוא הבדיל בין איש לאשתו בין איש לרעהו, אמרה תורה בדד ישב וגו'. מה נשתנה מצורע שאמרה תורה יביא שתי ציפרים לטהרתו? אמר הקב"ה הוא עושה מעשה פטיט (לשון קול יוצא בחשאי), אמרה תורה יביא קרבן פטיט.

'לא תשנא את אחיך בלבבך' - יכול לא יכנו לא יסטרנו ולא יקלקלנו, ת"ל 'בלבבך' שגאה שבלב הכתוב מדבר.

הרואה בחבירו דבר מגונה חייב להוכיחו - שנאמר 'הוכח תוכיח'. הוכיחו ולא קבל, יחזור ויוכיחו, שנאמר 'תוכיח' מכל מקום. יכול אפילו משתנים פניו, ת"ל 'לא תשא עליו חטא'. רבי טרפון תמה אם יש בדורו מי שמקבל תוכחה, כי אם אומר לאחד טול קיסם מבין עיניך, יאמר לו טול קורה מבין עיניך. רבי אלעזר בן עזריה תמה אם יש בדורו מי שיודע להוכיח, רבי יוחנן בן נורי העיד שהרבה פעמים לקה רבי עקיבא על ידו, שהיה קובל עליו לפני רבן גמליאל, והוסיף בו אהבה, לקיים מה שנאמר 'אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך'.

ענוה שלא לשמה, שעושה עצמו עניו שאינו רוצה להוכיחו, כדי שלא ישנאו ולא לשם שמים - עדיף מתוכחה לשמה, שהרי ענוה לשמה גדולה מכולם, ולעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

עד היכן תוכחה? י"א עד הכאה, כלומר עד שיקצוף זה ויכה את המוכיח. וי"א עד קללה, שיקלל את המוכיח. וי"א עד גזיפה.

מן התורה שלא ישנה אדם באכסניא שלו - י"א שנאמר עד המקום אשר היה שם אהלו בתחלה, ולשיטתו מותר לשנות מאכסניא שלן שם באקראי. וי"א שנאמר 'וילך למסעיו', ולדבריו אסור לשנות גם מאכסניא של אקראי.

עד היכן לא ישנה אדם באכסניא שלו? לרב עד הכאה, ולשמואל עד שיפשלו לו כליו לאחוריו. וכשמכה בעל הבית את אכסנאי עצמו או מפשיל לו כליו, לדברי הכל יכול לשנות, ונחלקו כשמכה את אשתו, שלשמואל לא ישנה עד שיפשלו לו כליו כיון שהוא עצמו לא נצטער, ולרב ישנה כדי שלא יבוא לידי קטטה.

אכסנאי המשנה מאכסניא שלו - פוגם את בעל הבית, ונפגם הוא עצמו, שבני אדם אומרים כמה קשים אלו שלא יוכלו לדור יחד.

לא ישנה אדם מאומנותו ומאומנות אבותיו.

עד היכן תכלית יסורין, כלומר יסורים שאין פחותין מהן - י"א כל שארגו לו בגד ללבוש ואין מתקבל עליו, י"א אפילו נתכוונו למזוג בחמין ומזגו לו בצונן, או בצונן ומזגו לו בחמין, י"א אפילו נהפך לו חלוקו, י"א אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלש ועלו בידו שתיים, אבל שתיים ועלו בידו שלש אינן יסורים, שאין זו טירחא להחזירה.

יום רביעי פרשת חוקת - ל' סיון תשע"ט

דף י"ז ע"א

כל שעברו עליו ארבעים יום בלא יסורים - י"א קיבל עולמו וי"א פורענות מזדמנת לו.

אלמלא בא הקב"ה עם אברהם יצחק ויעקב בדין - אין יכולין לעמוד מפני תוכחה.

י"א שהדור לפי הפרנס, וי"א שהפרנס לפי דורו. וכל זה לענין כעס וניחותא, אבל לענין חסידות, יש דור שהפרנס טוב ודורו לא כדור של צדקיהו, ויש דור שהוא טוב ופרנסו לא כדורו של יהויקים.

ביקש הקב"ה להחזיר את העולם לתוהו ובהו בשביל יהויקים - כיון שנסתכל בדורו, נתיישרה דעתו. ביקש הקב"ה להחזיר את העולם לתוהו ובהו מפני דורו של צדקיהו, כיון שנסתכל בצדקיהו נתיישרה דעתו.

הדרן עלך יש בערכין

פרק רביעי - השג יד

עני שהעריך את העשיר - נותן ערך עני, ועשיר שהעריך את העני נותן ערך עשיר, שנאמר 'אשר תשיג יד הנודר', בנודר תלתה תורה.

עני שאמר קרבנו של מצורע זה עלי, והיה המצורע עני - מביא קרבן עני, שנאמר 'ואין ידו משגת' לרבות את הנודר. אבל אם היה המצורע עשיר, מביא קרבן עשיר אע"פ שהנודר עני, ואין דומה קרבנות לערכין שעני שהעריך את העשיר נותן ערך עני.

לרבי אין בין ערכין לקרבנות - כי מה שבערכין עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני הוא משום שאין העשיר חייב כלום, מה שאין כן במצורע עני שקיבל על עצמו להביא קרבנו של עשיר, שצריך להביא מין הקרבן שחייב העשיר, וגם בערכין כן, שאם אמר העשיר ערכי עלי, ושמע עני ואמר מה שאמר זה עלי, נותן ערך עשיר.

עשיר שאמר קרבנו של מצורע זה עלי - אע"פ שהיה המצורע עני, מביא קרבן עשיר, שנאמר 'ואם דל הוא', והרי אינו דל.

דף י"ז ע"ב

היה עני והעשיר או עשיר והעני - בערכין נותן ערך עשיר. ולר' יהודה אפילו עני שהעשיר וחזר והעני נותן ערך עשיר, שנאמר 'ואם מך הוא מערכך', עד שיהא במכותו מתחלתו ועד סופו.

אבל בקרבנות אינו כן - שאם היה מצורע עשיר והעני או עני והעשיר, הכל הולך אחר הבאת קרבנותיו. ונחלקו תנאים אחר איזה קרבן אנו הולכים: לרבי שמעון - הכל הולך אחר חטאת, שאם הביא חטאת בהמה בעשירות מביא גם עולת בהמה, ואם הביא חטאת העוף בעניות אף על פי שהעשיר מביא גם עולה בעניות. לרבי יהודה - הכל הולך אחר אשם, ולר' אליעזר בן יעקב - הכל הולך אחר צפרים. ושלשתן מקרא אחד דרשו: 'אשר לא תשיג ידו בטהרתו', לרבי שמעון דבר המכפר, ולר' יהודה דבר המכשיר, לר' אליעזר בן יעקב הגורם לו טהרה.

היה יודע לו בעדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו - או שהיה פקח ונתחרש, פתוח ונסתמא, שפוי ונשתטה, הרי זה פסול לעדות. אבל אם היה יודע לו עדות עד שלא נעשה חתנו ונעשה חתנו, ואח"כ מתה בתו, או שהיה פקח ונתחרש וחזר ונתפקח, פתוח ונסתמא ואח"כ נתפתח, שפוי ונשתטה וחזר ונשתפה, כשר. זה הכלל, כל שתחילתו וסופו בכשרות, כשר, שנאמר 'או ראה אם לא יגיד', בראייה והגדה הדבר תלוי.

יום חמישי פרשת חוקת - א' תמוז תשע"ט

דף י"ח ע"א

ראה סיעה של בני אדם עומדין ועידיו ביניהן, ואמר משיביעני עליכם אם יודעים אתם לי עדות שתבואו ותעידוני - פטורים, שנאמר 'והוא עד', והרי לא ייחד עידיו. אבל אם אמר כל מי שיודע עדות אני משיביע חייבין, שהרי ייחד עידיו.

מת אביו והניח לו ריבוא, או ספינתו בים ובאה לו ברבואות - הרי עשיר הוא ונותן ערך עשיר. ואם עדיין לא מת אביו אלא שהוא גוסס, ועתיד להניח לו ריבוא, אין להקדש בהן כלום. וכן אם היתה ספינתו מוחכרת ומושכרת ביד אחרים, ואין לו בתוכה כלום אלא שכרה, ועדיין לא הגיע זמן תשלום השכירות, שאינה משתלמת אלא לבסוף, אין להקדש בה כלום. ומן הספינה עצמה אין להקדש כלום, לרבי אליעזר שאם היה איכר נותן לו צמדו, ולחמר נותן חמורו.

ילד שהעריך זקן - נותן ערך זקן. זקן שהעריך את הילד - נותן ערך ילד. איש שהעריך האשה - נותן ערך אשה, ואשה שהעריכה איש - נותנת ערך איש.

העריכו פחות מבן חמש ונעשה יתר על בן חמש, פחות מבן עשרים ונעשה יתר על בן עשרים - נותן כזמן הערך, שנאמר 'כערכך יקום'. ובדמים נותן כשעת נתינה, שאם אמר דמי עלי בתשרי ובניסן בא לב"ד, נותן כשויו בשעה שבא לבית דין.

עני שהעריך עצמו ובא כהן להעריכו, ויש לו מרגלית שוה ל' סלעים - אין אומרים אם משהין אותה עד שיעלוה לדרך שיש שם עשיר ויקנה בנ' סלעים, הילכך נ' סלעים יש לו ויתן ערך שלם, אלא אין להקדש אלא מקומו ושעתו. וכן בדמים אם אמר דמי מרגלית זו עלי, אין שמיין אותה לפי מכר הכרכים, אלא לפי מכר אותה שעה ואותו מקום.

העריך דבר שהנשמה תלויה בו, כגון שאמר ערך ראשי עלי - נותן ערך שלם. וכן בדמים.

אמר ערך פלוני קטן עלי, ואותו קטן היה באותו יום בן שלשים - הרי זה כלמטה משלשים, שאין לו ערך ולא אמר כלום.

שנת חמש שנת עשרים ושנת שלשים כלמטה מהם - שנאמר לענין בן שלשים 'ואם מבן שלשים שנה ומעלה', משמע שאם שלמה שנת שלשים נידון כזקן, אבל בשנת שלשים עצמה נידון כילד. ובשנת חמש ועשרים למדים 'שנה שנה' משנה האמורה בששים. לרבי אליעזר הם כלמטה עד שתשלם כל השנה וחדש ויום אחד משנה האחרת, שנאמר כאן 'למעלה' ונאמר להלן 'חודש ומעלה', מה להלן מבן חודש ויום אחד אף כאן חודש ויום אחד.

דף י"ח ע"ב

כשהזהירה תורה על החמץ 'מיום הראשון ועד יום השביעי', ראשון בכלל ושביעי בכלל - לת"ק שנאמר 'עד יום האחד ועשרים לחודש בערב', ולרבי אינו צריך, כי 'מיום ראשון' משמע שראשון בכלל, ו'עד' יום השביעי משמע ששביעי בכלל.

נגע שכיסה את האדם מראשו ועד רגליו שהוא טהור, אין ראשו בכלל ולא רגליו בכלל - לפי שסימני נגע שבמקום שיער נידון בשיער צהוב, ובנגע שבמקום בשר נידון בשיער לבן ובפסיון. וי"א שנאמר 'לכל מראה עיני הכהן' ואינו יכול לראות בראש מפני השיער וברגל בין אצבע לאצבע.

שנה האמורה בקדשים, והאמורה בבתי ערי חומה, שתי שנים שבשדה אחוזה, ושש שנים שבעבד עברי - כולן מעת לעת. שנאמר בקדשים 'כבש בן שנתו', שנתו שלו ולא של מנין עולם. ובבתי ערי חומה 'עד תום שנת ממכרו', ממכרו שלו ולא שנה למנין עולם. ובשדה אחוזה 'במספר שני תבואות ימכר לך', פעמים שאדם אוכל שלש תבואות בשתי שנים. ובעבד עברי 'שש שנים יעבוד ובשביעית', פעמים שעובד בשביעית.

וכן שנים האמורים בבן ובבת הן מעת לעת - י"מ לערכין, וי"א לבן י"ב שנה שנדריו נבדקין, ובן י"ג שנדריו קיימין, בת י"א שנה שנדריה נבדקין, ובת י"ב שנדריה קיימין, ועוד דינים רבים שנשנו בנדה בפרק יוצא דופן.

יום שישי פרשת חוקת - ב' תמוז תשע"ט

דף י"ט ע"א

ערכין של נקבה כשהיא זקנה הוא שלישי מערכה כשהיא ילדה - שערך ילדה שלשים שקלים ושל זקנה עשרת שקלים. וערך של זכר כשהוא זקן הוא פחות משליש מערכו כשהוא ילד, שערך ילד חמשים וערך זקן ט"ו, כי כך בני אדם אומרים 'סבא בביתא פאחא בביתא' (שבר בבית, שאינו אלא למשא), 'סבתא בביתא סימא בביתא' (מטומן בבית, שיכולה לטרוח ולעשות מלאכה בזקנותה).

הדרן עלך השג יד

דף כ' ע"א

רבא נסתפק: א. כשאמדוהו אומד של נזקין, ואמר דמי עלי - אם די באומד ראשון, או שיש חילוק בין אומד שע"י שלשה לאומד שע"י עשרה. ב. לצד שצריך אומד של עשרה, נסתפק אם אמר דמי עלי ואמדוהו בעשרה וחזר ואמר דמי עלי - אם די באומד ראשון או שמא שבח בינתיים. ג. אמר דמי עלי ולא אמדוהו, וחזר ואמר דמי עלי - האם די באומד אחד, או שמא צריך שני אומדנות כיון שנדר בזה אחר זה. ד. לצד שצריך שני אומדנות, אם אמר שני דמי עלי בבת אחת - האם די באומד אחד, או שהאומר 'שני' כזה אחר זה הוא. ה. לצד שהוא דומה לזה אחר זה, נסתפק אם אמדוהו בלא שום צורך אלא לשום דברים בעלמא, ועשרה היו שם - אם צריך כוונה לאומדנא או לא. ולא נפשט.

חומר בנדרים מבכרין: שהנדרים חלין על בהמה חיה ועוף, שאם אמר דמי בהמתי עלי נותן דמיה, ואין נדונים בהשג יד, שאם אמר דמי עלי ואין ידו משגת, נותן הכל כשיוכל, משא"כ בערכין. חומר בערכין מבנדרים: אמר ערכי עלי ומת יתנו יורשים, ולמ"ד מלוה על פה אין גובה מן היורשים ומלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר, אם עמד בדין נותנים היורשים. אבל האומר דמי עלי ומת לא יתנו יורשים אפילו עמד בדין וחייבוהו בית דין, אם עדיין לא אמדוהו, שאין דמים למתים.

האומר ערך ידי וערך רגלי עלי - לא אמר כלום. ערך ראשי וערך כבידי עלי - נותן ערך כולו, זה הכלל דבר שהנשמה תלויה בו נותן ערך כולו, לרבות מן הארכובה ולמעלה.

אמר חצי ערכי עלי - לת"ק נותן חצי ערכו, לרבי יוסי ב"ר יהודה, לוקה בערך שלם, גזירה חצי ערכי אטו ערך חציו. אמר ערך חציי עלי - נותן ערך כולו, שהוא דבר שהנשמה תלויה בו.

אמר חצי דמי עלי - נותן חצי דמיו, דמי חציי עלי נותן דמי כולו, שנאמר 'נדר בערך נפשות'. זה הכלל דבר שהנשמה תלויה בו נותן דמי כולו, לרבות אם אמר מן הארכובה ולמעלה.

האומר ערך ידי או רגלי עלי, אע"פ שאינו נותן ערכין, לרבי מאיר נותן דמי ידו או רגלו. וכן פסק רב. וכן האומר ערך כלי זה עלי נותן דמיו, שאדם יודע שאין ערך לכלי וגמר ואמר לשם דמים.

המעריך חצי ערך כלי - לרבי מאיר נותן דמיו, ולחכמים לא אמר כלום, וחכמים אלו סוברים כרבי מאיר שאם אמר ערך כלי שלם נותן דמיו, שאין אדם מוציא דבריו לבטלה, אבל לענין חצי כלי סוברים כרבי שמעון שמי שלא התנדב כדרך המתנדבים פטור, ודרך המתנדבים לנדב כלי שלם ולא חצי כלי.

האומר ערכו של פלוני עלי, ומת הנודר והנידר - יתנו היורשין (ולסובר מלוה על פה אינו גובה מיורשין ומלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר, חייבים אם עמד בדין). דמיו של פלוני עלי ומת הנודר - יתנו היורשין אם עמד בדין אע"פ שלא אמדוהו, שהנכסים משועבדים כבר והאומדנא אינו אלא גילוי מילתא. ואם מת הנידר, לא יתנו היורשין שאין דמים למתים.

דף כ' ע"ב

האומר שור זה עולה ובית זה קרבן, מת השור או נפל הבית - פטור מלשלם. שור זה עלי עולה ובית זה עלי קרבן, מת השור או נפל הבית חייב לשלם.

לדברי רב חייא בר רב אין חייב באחריות אלא כשאמר דמי שור זה עלי עולה, אבל אם אמר שור זה עלי עולה, כיון שאמר זה ומת אינו חייב באחריותו, ומה שאמר 'עלי' היינו שמתחייב לטרוח ולהביאו.

האומר משקלי עלי, נותן משקלו - אם פירש כסף נותן כסף, ואם פירש זהב נותן זהב. ואם לא פירש כלום, פוטר עצמו בכל דבר ששוקלים באותו מקום, ואפילו בזפת שמקצתן מוכרים במשקל ומקצתן לא. ובמקום ששוקלים בצלים, פוטר עצמו בצלים, אע"פ שדרכן להוסיף שנים או שלשה בצלים לאחר המשקל.

ואם אדם חשוב הוא, אע"פ שלא פירש, אומדין אותו לפי כבודו - ומעשה באמה של ירמטיא שאמרה משקל בתי עלי, ועלתה לירושלים, ושקלה משקלה זהב.

האומר משקל ידי או רגלי עלי - לרבי יהודה ממלא חבית מים ומכניס היד עד מרפיקו, וברגל עד הארכובה, ושוקל מבשר חמור ועצמות וגידיים ונותן לתוכה עד שתתמלא, זכר לדבר 'אשר בשר חמורים בשרם'. ולר' יוסי אי אפשר לכיין בשר כנגד בשר ועצמות כנגד עצמות, אלא שמין את היד כמה היא ראויה לשקול.

האומר קומתי עלי - נותן שרביט עב שאינו נכפף, אם פירש כסף כסף ואם זהב זהב. אמר מלא קומתי עלי - לרבי עקיבא שמדייק לישנא יתירא, לא נתכוין אלא למדת גובה קומתו ולא לעובי, ונותן שרביט הנכפף.

המוכר את הבית, אע"פ שכתב לו עומקה ורומה - לא קנה את הבור ולא את הדות. (בור בחפירה והדות בבנין). ונחלקו חכמים ורבי עקיבא מה יעשה המוכר כדי להגיע אל בורו: לרבי עקיבא צריך לקנות דרך מן הלוקח, שהמוכר בעין יפה הוא מוכר, ולחכמים שייר המוכר לעצמו דרך, שמוכר בעין רעה. ומודה רבי עקיבא בזמן שפירש לו המוכר 'חוץ מבור ודות' ששייר לעצמו דרך, שמאחר שלא היה צריך להתנות, הועיל תנאו לשייר לו דרך.

דף י"ט ע"ב

בגמרא נסתפקו מה דין האומר 'עומדי' - אם משמע שרביט קומתו או לא. וכן אם אמר 'רוחבי' נסתפקו אם משמע שרביט רוחב דוגמתי או משמע שרביט ארוך כמדת רחבי. וכן אמר 'ישיבתו' 'עוביו', וכן אם אמר 'היקיפו', אם נותן שרביט נכפף וארוך כמדת היקפו, או שרביט עב כהקיפו. ולא נפשט.

'יד' מן התורה היא כל הקיבורת (עד הכתף) - לפיכך מניחין תפילין של יד על הקיבורת. אבל בנדרים הלך אחר לשון בני אדם, לפיכך האומר משקל ידי עלי מכניסה במים עד האציל (מרפק). קידוש ידים ורגלים במקדש, הלכה למשה מסיני שהיא עד הפרק.

'רגל' מן התורה הוא עד פרק ראשון - לפיכך בעלי קבין שנחתך רגלם בפרק ראשון פטורים מן הראיה, שנאמר 'רגלים'. ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם, לפיכך האומר משקל רגלי עלי, מכניסה במים עד הארכובה. ולענין חליצה אם חלצה מן הארכובה ולמטה כשרה, שנאמר 'מעל רגלו', אבל למעלה מהארכובה פסולה, שנאמר 'מעל' ולא 'מעל דמעל'.

לרב פפא עצם הקרסול יורד עד למטה - שאם לא כן היה אסור לחלוץ גם תחת הארכובה משום 'מעל דמעל'. לרב אשי כל שבגובה הפרסה נחשב כפרסה עצמה, גם אם יש שם הפסק.

האומר דמי ידי עלי - שמין אותו כמה הוא שווה ביד ובלא יד, וזה חומר בנדרים מבכרין. וכיצד שמין אותו? לרבא דינו כדין קיטע יד חבירו, ששמין אותו כעבד הנמכר בשוק, כמה היה יפה קודם לכן וכמה יפה עכשיו. ולאביי לא אמרו כן אלא במי שכבר נקטעה ידו, שגם תחילת דמיו שאומדין עתה כמה היה יפה קודם לכן, אין נישומין אלא בזול, שהרי רואין אותו מזולזל, אבל כאן ששתי ידיו שלימות, אומדין כמה אדם רוצה ליתן בעבד העושה מלאכה בידו אחת, כגון שידו מוכתבת לרבו ראשון, לעושה בשתי ידיו.

בבעל חוב שנוטל זוזים שבורים וחסרים שאין דרך סוחרים מקפידין בכך, ויש מי שרוצה באשה שנוטלת מעט מעט.

יום שני פרשת בלק - ה' תמוז תשע"ט

דף כ"ב

לרבי מאיר שום היתומים שלשים יום ושום ההקדש ששים יום, לרבי יהודה שום היתומים ששים יום ושום ההקדש תשעים, ולחכמים אחד זה ואחד זה ששים יום. ואם מכריז רק בשני להכריז רצופים, מכריז שלשים יום. ואם מכריז רק בשני וחמישי שהם ימי הדין, מכריז ששים יום, ואע"פ שלא יהיו אלא י"ח ימי הכרזה, מאחר שהדבר נמשך ישמעו בני אדם.

אין נזקקין לנכסי יתומים עד שיגדלו. (הטעם יבואר בסמוך). אם היתה רבית אוכלת בהן, נזקקין. לכתובת אשה, לרב אסי אין נזקקין אפילו לאלמנה, ואע"פ שיש לה מזונות, הרי מעשי ידיה ליורשים. ולרבי יוחנן נזקקין לכתובת אלמנה משום מזונות, ומעשי ידיה אפשר שלא יספיקו, ולגרשה שאין לה מזונות אין נזקקין. למרימר נזקקין בכתובת אשה אפילו לגרשה משום חינוך. לרב הונא נזקקין בכל אופן לנכסי יתומים. רב נחמן היה סובר שאין נזקקין, וחזר בו.

הטעם שאין נזקקין לנכסי יתומים (לסוברים שאין נזקקין): א. לרב פפא כי פריעת בעל חוב מצוה, ויתמי לא בני מיעבד מצוה. ב. לרב הונא בריה דרב יהושע שמא התפיס אביהם לבעל חוב 'צררי'. ג. לרבא שמא שובר היה לאביהם על השטר הזה שפרעו, ויתומים אין יודעין היכן הוא.

הודה אביהם בשעת מיתה שהוא חייב, או שהטילו עליו נידוי על שאינו משלם ומת בנידויו - לרב פפא עדיין אין נזקקין, ולרב הונא בריה דרב יהושע נזקקין שאין כאן חשש צררי. והלכה כרב הונא בריה דרב יהושע.

שום היתומים שלשים יום - ומשמע שנזקקין לנכסייהם. ונתבאר בגמרא כמה דרכים ליישב באיזה אופן מדובר (לסוברים שאין נזקקין): א. בכתובת אשה, וכשתובעת כתובתה בבית דין ששוב אין לה מזונות (כי אם יש לה עדיין מזונות, אין ריווח בהמתנה של ימי הכרזה), ומכיון שמתחילה נזקקין לפי שהיה לה מזונות, נזקקין לה גם אחר שתבעה אע"פ שאין כבר הפסד ליתומים. ב. י"א בכתובה, ונזקקין לה בכל אופן משום חינוך. ג. בבעל חוב גוי שקיבל עליו לדון בדיני ישראל ולהמתין ימי הכרזתו, ולא קיבל עליו שלא לקבל רבית עד שיגדלו. ד. בבעל חוב ישראל, וכשהודה אביהם בשעת מיתה שהוא חייב. ה. כשנידו את אביהם ומת בנידויו (לרב הונא בריה דרב יהושע שבאופנים אלו נזקקין לפי שאין חשש 'צררי').

אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית - רבי יוחנן מעמידה בכתובת אשה, ולרבי מאיר שמבעל עצמו גובה מבינונית, ומיתומים בזיבורית. ורב אסי מעמידה גוי שקיבל עליו לדון בדיני ישראל ולגבות מזיבורית, ולא קיבל עליו שלא לקבל רבית.

הנפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה. לר' יצחק נפחא לא אמרו שבית דין יורדין לנכסי אדם שלא בפניו אלא כתובת אשה משום חינוך, אבל בעל חוב ימתין עד שיחזור. ולרב נחמן אפילו בבעל חוב אמרו כן, שלא יהא כל אחד נוטל מעותיו של חבירו והולך ויושב לו במדינת הים.

להלכה אין נזקקין לנכסי יתומין, ואם אמר אביהם תנו, נזקקין. אמר תנו שדה זו לפלוני בחובו או מנה זו, נזקקין ליתן לו ואין צריך להעמיד אפוטרופוס ליתומים על כך. אמר שדה סתם ומנה סתם, נזקקין ומעמידין אפוטרופוס. ולנהרדעי בכל אופן נזקקין ומעמידין אפוטרופוס, חוץ מבאופן שנמצאת ביד היתומים שדה אחת שלא היתה של אביהן אלא גזולה, שאז נזקקין להוציא גזילה מידם ואין צריך אפוטרופוס, שאין להחזיק את העדים המעידים על

האומר 'שור זה עולה' - השור הקדש ומועלין בו, מת או נגנב אינו חייב באחריותו. 'שור זה עלי עולה' - השור הקדש ומועלין בו, מת או נגנב חייב באחריותו. ולרב חייא בר רב אינו חייב אלא כשנתחייב דמים, וכגון שאמר יקדיש השור לדמיו. האומר 'דמי שור עולה' - השור חולין ואין מועלין בו, מת או נגנב אינו חייב באחריותו, אבל חייב באחריות דמיו, שאם נמכר השור וקדשו הדמים ואבדו חייב באחריותו. ופירשה רב חייא בר רב כשאמר 'לכשיבאו דמיו יקדשו', וקרבי מאיר שאדם מקדיש דבר שלא בא לעולם.

יום ראשון פרשת בלק - ד' תמוז תשע"ט

דף כ"א ע"א

המשכיר בית לחברו ונתנגע - אע"פ שחלטו כהן ועומד לינתן, אומר לו משכיר לשוכר הרי שלך לפניך. נתצו כהן, חייב המשכיר להעמיד לשוכר בית.

הקדישו המשכיר - אסור לשוכר לדור בו משום מעילה, ואם דר בו מעל ויצא שכר לחולין. ואם אמר המשכיר 'לכשיבא שכרו יקדש' - לרבי מאיר שאדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, ידור בו השוכר ומעלה שכר להקדש.

חייבי ערכין - ממשכנין אותן. חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן, חייבי עולות ושלמים ממשכנין אותן.

אף על פי שאין מתכפר לו עד שיתרצה, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני - שנאמר 'קריב אותו' מלמד שכופין אותו, אבל לא בעל כרחו שנאמר 'לרצונו', הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. וכן בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני.

פעמים שחייבי חטאות ממשכנין אותן - בחטאת נזיר, שמכיון שאם גילח הנזיר על אחד משלשה קרבנותיו יצא, ואם נזרק עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר לשתות יין וליטמא למתים, חוששין שיפשע בה ולא יביאה. ופעמים שחייבי עולות אין ממשכנין אותן - בעולת מצורע, שכשם שחטאתו ואשמו מעכבתו מלאכול קדשים וליכנס למקדש, כך עולתו מעכבתו.

דף כ"א ע"ב

האומר חטאתו ואשמו של פלוני עלי - לדעת המתכפר יצא, שלא לדעת לא יצא. אמר עולתו ושלמיו של פלוני עלי - בין לדעת בין שלא לדעת יצא.

לדברי שמואל דין זה הוא כשלא הודיעו בשעת הקרבה, וכשכבר הודיעו בשעת הפרשה ונתרצה - אבל אם בשעת הפרשה לא נתרצה, אפילו בעולה ושלמים לא יצא החייב ידי חובתו. ולדברי עולא להיפך, שלא חילקו בין חטאת לעולה אלא בשעת הפרשה, שעולה אין צריכה דעת בשעת הפרשה, אבל בשעת כפרה והיינו בשעת הקרבה גם עולה צריכה דעת, ושלא לדעת לא יצא.

המוסר מודעה על הגט - הגט בטל. וגם אם כפו אותו ונתן גט, אם לא ביטל המודעה אינו גט, אלא כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ויבטל מודעה שלו בפיו.

הדרן עלך האומר משקלי

פרק שישי - שום היתומים

בית דין היורדים לנכסי יתומים למוכרן להגבות לבעל חוב - שמין את הקרקע ומכריזין שלשים יום כל הרוצה ליקח יבא ויקח. וגזבר המוכר קרקע של הקדש, מכריז ששים יום. ומכריזין בבוקר בשעת הוצאת פועלים, שמי שירצה לקנות ישלח את פועליו לסייר את הקרקע, ובערב בשעת הכנסת פועלים, כדי שיזכר וישאל אותם אם יפה היא.

ומה הוא מכריז? שדה פלוני בסימניה ובמצריה כך היא עושה תבואה, ובכך וכך שמאזה בית דין, כל הרוצה ליקח יבא ויקח, על מנת ליתן לאשה בכתובתה ולבעל חוב בחובו. שיש מי שרוצה

דף כ"ג ע"א

המקדיש נכסיו, והיתה עליו כתובת אשה - לרבי אליעזר כשיגרשנה ידור הנאה שלא יחזירנה לעולם, שמא משום ערמה מגרש לה שתגבה כתובתה מן ההקדש ויחזירנה. ולרבי יהושע אינו צריך. ללשון ראשון נחלקו אם אדם בריא עושה קנוניא על הקדש או לא, שלרבי אליעזר אדם עושה וחוששין לקנוניא, ולרבי יהושע אינו עושה. וללשון שני לרבני הכל אדם עושה קנוניא, ונחלקו (למסקנא) אם יש שאלה להקדש, שלרבי אליעזר אינו יכול לשאול על הקדישו, ולכך חוששין שעושה קנוניא ומדירין אותו, ולרבי יהושע יש שאלה להקדש, ואין חשש לקנוניא, כי אם מתחרט על הקדישו יכול לשאול אצל חכם ויתבטל ההקדש למפרע. ודברי רבי אליעזר הן דברי בית שמאי שהקדש טעות הקדש הוא ואינו יכול לשאול על הקדישו, ודברי רבי יהושע הן דברי בית הלל שהקדש טעות אינו הקדש, ומשום כך יכול לשאול על הקדישו.

וכן הערב לאשה בכתובתה והיה בעלה מגרשה, ידירנה הנאה - שמא יעשה קינוניא על נכסים של זה ויחזיר את אשתו.

שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו, ואמר מנה לפלוני בידי - נאמן, חזקה אין שכיב מרע עושה קינוניא על הקדש, שאין אדם חוטא ולא לו.

גדר שהודר ברבים - י"א שיש לו הפרה וי"א שאין לו, הודר על דעת רבים לדברי הכל אין לו הפרה.

איזהו רשע ערום? זה המשיא עצה למכור בנכסים למי שאמר לו נכסי לך ואחר כך לפלוני, וכרשב"ג שאין לשני אלא מה ששייר הראשון. אביי רצה להשיא עצה לרב הונא שיגרש את אשתו ותתבע כתובתה מאביו שהיה ערב, ויחזירנה, ואין בכך משום רשע ערום, משום שהיה בנו, וגם משום שרב הונא היה תלמיד חכם.

דף כ"ג ע"ב

ערב של כתובה לדברי הכל לא משתעבד - ואפילו אם יש נכסים ללוה, שמצוה הוא עושה לזווגם, ולא הוציא מעות. קבלן של בעל חוב - לדברי הכל משתעבד. ערב של בעל חוב וקבלן של כתובה - י"א שאם יש ללוה נכסים משתעבד, ואם אין לו אינו משתעבד. וי"א שאע"פ שאין נכסים ללוה משתעבד, והלכה כדבריהם. ואם היו נכסים ללוה ונשתדפו, לדברי הכל משתעבד. וכן אם האב ערב לבנו, משתעבד לדברי הכל אע"פ שאין נכסים ללוה.

המוכר נכסיו, וגירש את אשתו - לרב פפא דינו כמקדיש וערב שמדירין אותו הנאה שמא עושה קנוניא ויחזיר את אשתו. לנהרדעי אין מדירין אותה, שבהקדש מדירין אותו משום ריווח של הקדש, ובערב משום שהוא עושה מצוה ולא הוציא מעות, אבל לוקח יודע שכל אחד יש לו עליו חוב כתובה והוא הפסיד לעצמו.

המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה (שגירשה קודם הקדש) ובעל חוב - אין האשה יכולה לגבות כתובתה מן ההקדש ולא בעל חוב את חובו, אלא בעלים פודין אותן מן ההקדש בזול, בדינר או בדבר מועט, על מנת לשלם לאשה בכתובתה ולבעל חוב את חובו. שמעיקר הדין ההקדש לא חל שהרי אינו שלו, אלא גזירה היא שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון.

הקדיש תשעים מנה והיה חובו מאה מנה - מוסיף עוד דינר, ופודה את הנכסים האלו על מנת ליתן לאשה כתובתה ולבעל חוב את חובו. ודווקא עד מחצה מן החוב, אבל אם הקדיש פחות ממחצה, אינו פודה מהקדש, שלא סמך על נכסיו אלא האמינו. ולרשב"ג אם היה חובו כנגד הקדשו פודה, ואם לאו,

אלא שחובו יותר מהקדישו, לא סמך על נכסיו אלא האמינו, ואינו גובה מהקדש.

אע"פ שחייבי ערכין ממשכנין אותם - נותנין לו מזון שלשים יום, וכסות שנים עשר חדש, מטה מוצעת, וסנדליו ותפליו, שנאמר 'ואם מך הוא מערכך', החייהו מערכך. לו, אבל לא לאשתו ולבניו, שנאמר 'הוא מערכך', ולא אשתו ובניו מערכך.

אם היה אומן, נותן לו שני כלי אומנות מכל מין ומין. חרש נותנין לו שני מעצדין ושני מגירות, לרבי אלעזר אם היה איכר נותן לו צמדו, חמר נותן לו חמורו. וחכמים חולקים, לפי שאינם כלי אומנות אלא נכסים. היה לו מין אחד מרובה ומין אחד מועט, כגון שלש מעצדים ומגירה אחת, אין אומר למכור את המרובה וליקח מן המועט, אלא נותנין לו שני מינין מן המרובה וכל שיש לו מן המועט.

יום רביעי פרשת בלק - ה' תמוז תשע"ט

דף כ"ד ע"א

המקדיש נכסיו - מעלין לו תפליו בדמים ופודה אותו. וכן המוכר נכסיו, חולצין תפליו מראשו עד שיפדם בדמים.

אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך עצמו - אין לו בכסות אשתו ולא בכסות בניו, ולא בצבע שצבע לשמן, ולא בסנדלים חדשים שלקחן לשמן.

אף על פי שאמרו עבדים נמכרין בכסותן לשבח, שאם תלקח לו כסות בשלשים דינר משובח מנה, וכן פרה אם ממתנין אותה לאיטליז משובחת היא, וכן מרגלית אם מעלין אותה לכרך משובחת היא, אין להקדש אלא מקומו ושעתו. שנאמר 'ונתן את הערכך ביום ההוא', שלא ישהה הגזבר מרגלית לאדם קל ועני שהעריך עצמו, לומר העלה אותה לכרך ולפי אותן הדמים תן, אלא לפי מה ששוה כאן שמיין.

סתם ההקדישות לבדק הבית - שנאמר 'קודש לה'.

הדרן עלך שום היתומים

פרק שביעי - אין מקדישין

המקדיש שדה אחוזה בשנה ראשונה של יובל ובא לגואלה, נותן בבית כור חמשים סלעים. ואם הקדישה עשר שנים או עשרים לאחר היובל, מחשבין השנים הנותרות עד היובל הבא, ונותן סלע ופונדיון לכל שנה. ואם הקדיש פחות משתי שנים לפני היובל, אין דין גירוע - ואם בא לגאלה נותן חמשים סלעים, שנאמר 'על פי השנים הנותרות ונגרע', מיעוט שָׁנִים שתיים, ועצה טובה אמרו חכמים שיהא אדם חס על נכסיו, ולא יפדה פחות משתי שנים שלא יפסיד מ"ח סלעים. (דין מחשבין חדשים להקדש מבואר בדף כה.).

מקדישין בין לפני היובל, בין לאחר היובל.

דף כ"ד ע"ב

המקדיש שדהו בשנת היובל עצמה: לרב - לשיטת רבי קדושה ונותן חמשים, שנאמר 'ואם משנת היובל' ושנת היובל בכלל, ולחכמים אינה קדושה, שאין שנת היובל בכלל. ולשמואל - גם לרבי אינה קדושה כל עיקר, שלא נאמר 'בשנת' אלא 'משנת', משנת שאחר יובל. וסובר שמואל כרבי שמעון שאם הגיע יובל ולא נגאלה, כהנים נכנסים לתוכה ואין נותנים דמיה להקדש, ולפיכך יש לומר ק"ו, מה שדה שהיא מוקדשת כבר קודם היובל יוצאה מהקדש, אינה מוקדשת אינו דין שלא תקדש. ורב אינו דורש ק"ו זה, כי ביובל אינה חוזרת לבעלים אלא יוצאת לכהנים, והם זוכין משולחן גבוה.

אע"פ שלרבי שנת היובל בכלל (לדעת רב), נותן לכל בית סאה סלע ופונדיון לשנה - שהחמשים שקלים מתחלקים לפי מ"ט שנים ולא לפי חמשים, שסובר רבי כרבי יהודה ששנת חמשים עולה לכאן ולכאן. ולשיטת שמואל שגם לרבי אין יובל בכלל, סובר רבי כחכמים ששנת חמשים אינה נמנית ראשון למנין

הבא, שאם כן היה צריך לחלק חמשים שקלים למ"ח שנים, והיה צריך ליתן לכל שנה סלע ושתי פונדיונות.

אין גואלין אחר היובל פחות משנה - לשמואל הכוונה בזה שאם הקדישה בשנת יובל עצמה אין צריך ליגאל, שאינה קדושה. ולרב היינו כשבא לגאול באמצע יובל, כגון אחר עשרים או שלשים שנה, והיה עומד באמצע שנה, לא יאמר חצי סלע וחצי פונדיון אני נותן משנה זו, אלא נותן סלע ופונדיון שלם, לפי שאין מחשבין חדשים עם ההקדש.

יום חמישי פרשת בלק - ח' תמוז תשע"ט

דף כ"ה ע"א

אין מחשבין חדשים עם ההקדש - שאם בא לגאל חמש שנים וחצי לפני היובל, אין מחשבין אותן ששה חדשים שיצאו, אלא נותן ששה סלעים וששה פונדיון, שנאמר 'וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות', שנים אתה מחשב ואי אתה מחשב חדשים. ואם יש ריוח להקדש שנחשוב אותה יציאת חצי שנה שיצאה, כגון שהקדישה בשנת מ"ח ומחצה, שאם נחשוב לחדשים שיצאו ה"ז פחות משתי שנים לפני היובל, ואינה יוצאה בגירוע אלא בחמשים שקל, מחשבין (רש"י לעיל כד.). שנאמר 'וחשב לו הכהן' מכל מקום.

המקדיש שדהו בשעת היובל, נותן בזרע חומר שעורים חמשים שקל כסף. היו שם נקעים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהים עשרה טפחים, אינן נמדדין עמה, פחות מכאן נמדדין עמה. הקדישה שתיים ושלוש שנים לפני היובל, נותן סלע ופונדיון לשנה.

אחד בעלים ואחד כל אדם פודה בית חומר בחמשים שקל - אלא שהבעלים נותנין חומש, וכל אדם לא.

חמשים שקלים שנותן הוא על בית כור זרע - כלומר שזורעים בו כור, ולא על קרקע שקוצרין ממנו כור תבואה. וכשזורעים במפולת יד, ולא במפולת שוורים. ואין משערין לא בזרע מרובה ולא בזרע מועט אלא בזריעה בינונית.

הקדיש קרקע שזורעים בה לתך (חצי כור), חצי לתך, סאה, תרקב, או חצי תרקב, פודה לפי החשבון של חמשים שקלים לבית כור. היו בקרקע נקעים עמוקים עשרה טפחים - אם לא היה בהם מים, קדושים בפני עצמם ופודה אותן לפי חשבון. היו מלאים מים, אינו פודה אותם לא בפני עצמם לפי שאינם בני זריעה, ואין מצטרפין לחשבון שאר הקרקע. היו פחותים מעשרה טפחים, נמדדים עם הקרקע.

אכלה הקדש שנה או שתיים קודם הפדיון, או שלא אכלה אלא שהיתה לפניו, כגון שלא זרע בה גזבר כלום ולא השכירה לשום אדם - מנכה סלע ופונדיון לכל שנה עד שעת הפדיון, שנאמר 'ונגרע מערכך' אף מן ההקדש.

אמרו בעלים הרינו נותנין דבר שנה בשנה אין שומעין להם, אלא נותן את כולו כאחד - שנאמר 'וחשב לו הכהן את הכסף', עד שיהא כסף כולו כאחד.

דף כ"ה ע"ב

הקדישה וגאלה - אינה יוצאה מידו ביובל. גאלה בנו - יוצאה לאביו ביובל. גאלה אחר או אחד מהקרובים, ובא המקדיש וגאלה מיד קרובו - יוצאה ביובל ומתחלקת לכהנים. שנאמר 'אם לא יגאל את השדה בעלים, ואם מכר את השדה גזבר, לאיש אחר, ולא לבן, אבל אח דינו כאחר, שנאמר 'איש', ואנו מרבין את הבן שקם תחת אביו לייעוד ועבד עברי, ולא אח אע"פ שקם תחת אחיו לייבום, שכל עיקר ייבום אינו אלא במקום שאין בן.

גאלה אחד מן הכהנים והרי היא תחת ידו - לא יאמר הואיל והיא יוצאה לכהנים ביובל והרי היא תחת ידי הרי היא שלי, אלא יוצאה מתחת ידו ומתחלקת לכל אחיו הכהנים.

גאלה בתו של מקדיש - דינה כאחר שיוצא לכהנים ביובל,

לפי שחשובה אחר במקום בן לענין נחלה.

בגמרא נסתפקו מי מעמיד שדה לאשה שהקדישה - אם הבעל משום שהוא יורשה, או הבן לפי שנטול בראוי כבמוחזק. ולא נפשט.

הקדישה פחות משתי שנים לפני היובל - אע"פ שאינה בת גירעון, יוצאת לכהנים ביובל, שנאמר 'אם לא יגאל השדה והיה השדה בצאתו ביובל', ושדה זו בת גאולה היא.

יום שישי פרשת בלק - ט' תמוז תשע"ט

דף כ"ז ע"א

הגיע יובל ולא נגאלה - נחלקו תנאים בדבר:

א. לרבי יהודה - הכהנים נכנסין לתוכה ונותנין להקדש את דמיה. שלמד 'קודש קודש' ממקדיש בית (ששניהם קדשי בדיק הבית), מה להלן בדמים אף כאן בדמים.

ב. לרבי שמעון - הכהנים נכנסין ולא נותנין, שלמד 'קודש קודש' מכבשי עצרת (ששניהם מתנה לכהנים), מה להלן בחנם אף כאן בחנם.

ג. לרבי אליעזר - לא נכנסין ולא נותנין, אלא נקראת שדה רטושין עד היובל השני, הגיע היובל השני ולא נגאלה, נקראת רטושי רטושין עד היובל השלישי, לעולם אין הכהנים נכנסין לתוכה עד שיגאלנה אחר, וכשיגיע יובל לאחור מכן תצא לכהנים. וטעמו - למסקנא - שנאמר 'והיה השדה בצאתו ביובל', ומשמע כשתצא מיד הגואל אותה כדין שדה אדם הקונה קרקע שיוצאה ביובל, אז תהיה לכהנים, אבל ביציאתו מיד הקדש לא.

מי שהקדיש שדה אחוזה, וגאלה אחר, ויצאתה מידו לכהנים ביובל, והקדישה כהן ביובל שני, ובאו בעלים לפדותה מיד גזבר - הרי היא נגאלת ותהא לפניו כשדה מקנה, שנאמר 'ועוד', לכמות שהיתה אינה נגאלת אבל נגאלת שתהא לפניו כשדה מקנה, וביובל תצא לכהנים.

ואם מכרה כהן, והקדישה לוקח, וגאלה אחר - חוזרת ביובל לכהן שממנה קנאה המקדיש, ולא לבעלים הראשונים, שנאמר 'לאשר קנאה'.

דף כ"ז ע"ב

לשיטת רבי אליעזר ששדה הקדש שלא נגאלה אינה יוצאת לכהנים ביובל עד שיבוא אחר ויגאלנה, נחלקו שני לשונות בגמרא מה הדין אם הבעלים גאלה ביובל שני: ללשון ראשון - בעלים ביובל שני דינו כאחר, ויוצאת לכהנים ביובל שני. וללשון שני - דינו כמו ביובל ראשון, ואינה יוצאה לכהנים ביובל שני.

הלוקח שדה מאביו, ומת אביו ואח"כ הקדישה - הרי היא כשדה אחוזה, שהרי כבר ירשה קודם שהקדישה, לפיכך אם בא לפדותה פודה בית כור בחמשים סלעים כשדה אחוזה, ואם לא גאלה הוא וגאלה אחר יוצאה לכהנים ביובל.

הקדישה ואח"כ מת אביו - לרבי מאיר הרי היא כשדה מקנה, שהולכים אחר שעה שהקדישה, ולפיכך אם בא לפדותה פודה בשווייה כדין שדה מקנה, ואם לא גאלה הוא וגאלה אחר, חוזרת לו ביובל שהרי בשעה שהקדישה לא היה גופה שלו, שעתידה היא לחזור לאביו ביובל כדין שאר מכירות, וכשאר מקדיש שדה מקנה הוא שהגואל מיד גזבר מחזירה ביובל לאשר לו אחוזת הארץ והיינו אביו, וזה יורש את כח אביו. ולרבי יהודה ורבי שמעון היא לפניו כשדה אחוזה, שנאמר אם את שדה מקנתו 'אשר לא משדה אחוזתו', ולא נאמר 'אשר לא שדה אחוזתו', לדרוש שדוקא שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה, יצתה זו שראויה להיות שדה אחוזה. ורבי מאיר דורש הכתוב כפשוטו, שכל שאינה שדה אחוזה חשוב כשדה מקנה.

שדה מקנה אינה יוצאה לכהנים ביובל - שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו.